

Teško je ločil se in je nerad
odjahal na devinski grad:
je v gradu pismo izročil
in nanj odgovor je dobil.

Nemudoma z odgovorom
je moral jahati v Tolmin na dom,
a vendar na pristavi še
se vstavil je mimogredé.

Pobaral je po Jelvici,
svoji mladi nevestici,
in zvedel je: Bolná leži,
bolná leži, smrti želi.

Še Ceharju je roko dal
in s konjem je odpeketal,
ga spremljal Cehar je z očmi,
dokler v daljavi zgínil ni.

In še je mislil sam s sebo
in še pokimal je z glavó:
»Boljšega zeta ne dobim,
pa če bi šel ga iskat v Rím!« —

Je ozdravela Jelvica,
a bila je vsa žalostna
in ob večerih, ko prišle
so na modro nebo zvezde,

ob oknu je posedala
in čez morje je gledala,
oj čez morje na laško stran,
in vzdihala sred svojih sanj:

»Oj pridi, pridi že enkrat,
Joannes, k meni žalostni,
da spet mi lice zarudi
ko češnja na pomlad...«

(Dalje.)

ČAROVNIK IZ PEKLA.

ANTON PODBEVŠEK.

(SEDEM DNI PRED RAZSULOM BIVŠE AVSTROOGRSKE ARMADE, OB FELLI ZA ŠPANSKO BOLEZNIJO UMRLEMU TOVARIŠU, ENOLETNEMU PROSTOVOLJCU PODDESETNIKU STANKU STARCU.)

Stal sem že proti večeru na prostranem pokopališču in medtem, ko sem gledal brezizrazno z griča v dolino pod seboj, kjer se je lenó valila reka in so se vrstili predori, vsekani v žive skale, si mi govoril šepetaje, kakor da se ne pogovarjaš z menoj, temveč z mrtvimi, spečimi po zanemarjenih grobeh: »Samo eno misel imam in ta je črna kakor netopir, ki naju obkrožuje. Meni, ki vidim povsod samo umiranje, se zdi, da ne bom nikoli prišel iz tega solnčnega kraja, ki je sicer lep, doma pa je vendar najlepše! Zakaj odkar sem videl nešteto rumenih lobanj, suhih skoro kakor puškino kopito, posušene roke in noge kakor bi gledal travnate bilke in sem slišal berača z gramofonom, se ne morem prepričati, da ne bom izdihnil v daljni zemlji in me ne bodo pokopali na tujem brez sveč in duhovnika. O kaj bo neki naredila moja plavooka ljubica, ki me ima tako rada, pa bo slišala nekega jesenskega dne, da sem umrl?« Smejoč se kakor hijena v Tvoj trpljenja polni obraz, sem Te naenkrat prekinil: »O, kje ste moja detinska leta, ko sem še spuščal ladjice v potoček in zmaje v zrak, streljal na lok, igral se razbojnike, lovil metulje in prsluškoval v gozdovih ves zamaknjen ptičjemu petju?! V meni plamte pisani spomini kakor baklje, goreče v temni noči, pa gledam samega sebe, kako sem stal vsako leto enkrat pri vrtilnici, ki so jo obkrožale množice ljudi, — doneli so neprestano eni in isti zvoki, — večkrat tudi sam zajahal konja ali leva, pa sem se vozil v vedno enakih krogih. O kje so že tudi moja zrelejša leta, ko sem že kot mladenič otvoril sprehajajočo se šolo za pionirje, vodil tovariše kakor pav svoj rep in jim govoril, da se vidim poševno stoječega na hribu s piščalko v ustih, pa da piskam v najviharnejšem slogu, da se podirajo brzojavni drogovi, hiše ob cesti, zvoniki v mestih?!« Tvoje zbegane oči so me gledale vprašujoče, jaz pa sem resnobno zopet ozirajoč se proti nizkemu, rdečemu nebu, kjer so se videla čudna nebeška znamenja, govoril že bolj samemu sebi kakor Tebi, ki si bil vedno kakor harfa, ki ji je začelo ubirati mehke strune lepo dekle: »Ti deviški moj otrok že zopet strmiš vame kakor v kakega nenavadnega božjastneža, jaz pa Ti še rečem, da že vidim naše parnike z vrlimi mojimi mornarji, ki mi prepeljujejo na moj brezzični brzojav stotisoče naših izseljencev, parniki plujejo proti državam zlata in jekla in se vračajo z mojimi ljudmi, ki so se šolali v tujini. Vijejo se že vlaki z zastavami, na postajah regljajo številne strojnice v pozdrav in že drve orjaške lokomotive globoko v notranjost moje države proti že znanim vojaškim zbirališčem!« Izpod oblačnega neba se je nepričakovano vsula silna ploha in že sva molče stopala v zasedeno mesto. Ko sva šla mimo velike cerkve, si rekel še vedno očitno preplašen nad mojim nerazumljivim vedenjem: »Že dolgo nisem bil v cerkvi, kaj šele pri maši, stopiva noter!« In sva

vstopila in ogledovala sva vnovič od strelav razpraskano cerkveno ladjo, še nedavno vojaško skladišče, vzunaj je razsajal vihar. Ti pa si začel v zadregi: »Kako lepa je mlada kapitanka, ki stanuje nasproti Tvojega bivališča!« In sem mu rekel: »Ali že veš, kaj se mi je zadnjič pripetilo, človeku s planetov? Slonel sem na oknu svoje sobe in kresale so se mi dinamične misli kakor iskre pri bengalični lokomotivi s slabim premogom. Kmalu sem začutil v sebi glasbo in se vdal docela božanstvenim zvokom, omahnil na divan in zaprl trudne svoje oči. Kako neznatne v primeri z mojimi so se mi zazdele svetovne simfonije! Zvoki pa so postajala glasnejši in naenkrat sem se zdrznil, ker v mojo veličastno se je mešala neka druga slabejša, ki je bila bolna v svojem poletu. Kakor v sanjah sem dvignil pogled na balkon, čez katerega se je razlivala mesečina. Ni bilo dvoma, sedaj sem razločno slišal. Nekdo je igral v sobi klavir, na balkonu samem pa je stala kapitanka v beli obleki in igrala vijolino. Vša okolica, ki se je zdela, da spava, je drgetala opojnosti. Tedaj pa se je oglasilo v mesečino mačkino mijavkanje, zdelo se je, da je zadela nekje kosa ob svežo travo in cvetlice. Vijolinistinji so padle gosli iz rok, kriknila je in zginila z balkona. Povsod je vladala stroga tišina, jaz pa sem še dolgo čul krčevit njen jok in si mislil: »Ali že zopet poljubuje in moči s solzami fotografijo svojega moža, ki so ga ujeli sovražniki?« In ko sem gledal še njeno vitko postavo, ki se mi je zdela vsak dan bolj skrivnostna, sem jo vzljubil z vso svojo mladeniško dušo in se tudi že zgrozil, ker ali morem sploh biti zvest in za koliko časa?! Pred mano na kolena so že padale najlepše blede ljubice, ker so gledale v meni utelešena vsa ona čuvstva, ki jih imajo ljudje ob godbi in plesu, jaz pa sem šel mimo njih z ledenim svojim srcem in se jim režal v hirajoče obraze, ker sem že davno obupal nad njihovo nedolžnostjo in se mi je hotelo tudi brezkončnega trpljenja. Hočeš, da Ti povem prisposodobu? Zdim se kakor črn, ogromen vrag, jaz Ibrahim Ahmed, knez Sicilije in Afrike, ki je dal svoje žene žive pokopati, noseče razžagati, hčere pomoriti kakor hitro so bile rojene, — 16 deklic, ki so jih skrivaj odgojili, je dal pomoriti kakor hitro je zvedel o njih, — ki je dal pred svojimi očmi osem bratov zaklati in svojega najdražjega sina Abud Agaba ravnotako pred svojimi očmi obglaviti, ki je dal v svoje veselje ministre, dvornike, tajnike po več skupaj sežgati, ali v vreli vodi potopiti, ki je lastnoročno 500 ujetnikom s svojo sulico prebodel srca, jih dal navezati v ovratne verižice in obesiti na vrata svoje sobe!« Z nepopisno grozo v očeh in tresoč se po vsem telesu si rekel: »Bojim se, da si živčno bolan!« Tedaj pa sem Te prijel za roko in rekel: »Ali vidiš?« In tudi Ti si videl naenkrat oživljene oltarje, pričele so goreti sveče, svete podobe na stenah in stropu se pregibati, kakor tudi kamenite podobe, predstavljajoče križev pot, vsa cerkvena ladja je bila razsvetljena, tabernakelj v ognju, bandera v plamenih, pričeli so vstajati mrličji iz grobov in polniti cerkev, naenkrat sva zagledala še mašnika pred oltarjem, pozvanjati ministranta, — bila je sveta maša. Hotela sva se ubraniti strašne slike, mrtvaških obrazov, ki so naju obdajali, pokrila sva si spačen obraz z rokami, vendar slike niso izginile, prikazivali so se filmi pred najinimi zastrtimi očmi in gledala sva zemeljsko oblo, na kateri je mrgolelo ljudi najrazličnejših plemen in so se pobijali in grizli kakor volkovi, da bi mogli živeti, — vsi deli širnega sveta so bili v ognjevitih plamenih. Ko se je nama prikazivala svetovna zgodovina od pričetka sveta, sva kmalu opazila številne genije, ki so hodili neutrudljivo daleč pred svojimi narodi in so mislili, da bodo živeli večno, ali pa najmanj več tisoč let, pa so bili mrtvi že po nekaj stoletjih. Videla pa sva še nekatere blazneže, ki so si izmislili v svojih donebesnih poletih, da žive naenkrat po vseh kontinentih in to v tisoč in tisoč izbranih človeških telesih, žarečih kakor solnce in da ne bodo nikoli izumrli, če pa bodo, bodo šele ob vesoljnem potopu. Ko sva gledala s svojimi steklenimi očmi, premišljajoč o minljivosti vsega mogočega, še one z ogromnimi lobanjami, sivimi lasmi in velikimi srebrnimi bradami, ki so se istovetili z zemeljsko oblo, in že zopet one strašnejše duševne velikane, ki so govorili o sebi kakor o vsegamogočnem stvarniku nedoglednih nebes, vseh neizmernih delov sveta in vseh brezbrežnih morij, sva pozabila, kako je nama ime. K temu se je pridružilo sprva komaj slišno, potem pa vedno glasnejše in močnejše orgljanje s kora, ki je izzvenelo v orjaško godbo. Ves omamljen sem dal roki z mrtvaškega obraza in v sredi med človeškimi skeleti ugledal njo, ki sem jo oboževal že nekaj dni. In sem pričel kričati v svoji vznemirjenosti, da bi prevpil godbo: »O moja kapitanka, kapitanka!« In me je slišala in se je obrnila s svojim pojočim glasom mirno, dostojanstveno k meni, stoječim pod cerkvenim korom: »Che cosa volete signor?« Pobegnil sem iz cerkvene ladje na ulico, spustil se v blazen tek proti svojemu stanovanju, preskočil po več stopnjic in že planil v svojo sobo, ki se mi je zazdela kakor grobnica, kjer so me pozdravile številne rože z mrtvaškim svojim vonjem,

črni zastori, spuščeni do tal, — moje zastave, zagrebel svoj beli obraz v posteljne blazine in jokal kakor otrok. In vendar sem jo videl prosečo: »Kje se mudiš moj najdražji, da ne prideš položiti svoje kodraste glave na moja drhteča, polna prsa in si neusmiljen ne poželiš, da bi me pokrile Tvoje roke in noge?!« Ti pa si že stal bled kakor stena na pragu in se tresel razburjenja, ker si me naenkrat razumel v mojih zadnjih vzdihljajih in klical: »O, zdaj vem, da so Tvoje kompozicije najbolj rdeče, kadar umiraš!« Vzunaj je razsajal vihar, padal dež, udarjal grom, utrinjali se bliski in v vse to se mešalo divje grmenje topov. Takrat se je tudi zaslišalo iz spodnjih častniških prostorov igranje na klavir, razbrzdan ženski smeh in krohot kakor bi se oglašale goneče se krave, pijano moško petje. V svoji peklenski bolesti sem še opazil, da je bila vsa narava kakor orjaška otožna godba, ki se je ovijala kakor rdeč pajčolan nage, koščene plesalke, ki je plesala v popolni temi, ki so jo razsvetljevali topovi streli, v sredi milijonskih sovražnih si armad, stoječ z eno kurbirsko svojo nogo v dolini in z drugo v gori, enega najbolj strastnih zemeljskih plesov, tango.

In Ti postavljam pričujoči spomenik, izsekán iz žive skale in obdelán sirovo, ker se mi zdi, da Ti bo več povedal kakor izlikani, in ki govori samo navidezno več o meni kakor o Tebi; ker jaz vem, da če bi še živel in videl svoj spomenik, postavljen od mene, bi presenečen vzkliknil: »To sem vendar jaz, moji duševni boji, vse to sem jaz speval!« O, tako pa si že takrat, ko sem jaz napol živ korakal po široki cesti med gorami mimo sokolovega mesteca, ležal pokopan na ravnoistem pokopališču, odkoder sva pred meseci opazovala oblake, v katerih sva gledala konjenico, ki je šla kakor vihar! Vlekli smo se v daljavo kakor čreda preganjanih volkov, za nami sovražnik, kakor se nam je zdelo. Pet noči sem že ležal na prostem ob stražnjih ognjih, ves garjast sem strmél v nebo, — zdelo se je s svojimi meglami ravnotako raztrgano in bolno, — mimo je drvel tren, topništvo, oklopni avtomobili, korakale so dolge kolone utrujenega vojaštva. Spremljali so nas na celi dolgi poti gavrani s kričečimi, čudno pobarvanimi glasovi. Ob cesti so ležali mrtvi konji, med njimi onemogli ljudje, govoreči vse mogoče jezike, nad glavami so brneli zrakoplovi, — ravnokar se je zaletel pri spuščanju na tla eden izmed njih ob bližnje drevo in pričel goreti s tako bliskovito naglico, da ko smo prihitali k njemu, smo našli že samo ogrodje in sežgano letalčevo truplo, — na naši levi strani pa so hiteli proti državni meji dolgi vlaki, pri katerih so bile še strehe zasedene od bežečega vojaštva. Videli smo jih, kako so pri predorih trumoma padali na tla in je šel vlak čez nje, železno in zategnjeno žvižgajoč. In sem za trenutek pomislil, kaj bi bilo, če bi tudi jaz, ki tako besno sovražim samega sebe in ki sem predstavnik naroda, katerega svobodoljubni bratje prebivajo v največji državi na svetu, ravnotako bedno poginil. Saj ne vé še nobeden, da sem, noseč v svojih nemirnih prsih načrte za več sto let, prehodna točka, skozi katero bodo morali vsi tisti, ki letajo po zraku in hočejo biti silni. Karabinko na hrbtu, sem korakal v prvi bataljonovi vrsti, — imeli smo v sredi trobentarja, ki nas je spremljal, — vsi drugi smo pa prepevali narodne koračnice in tresla se je zemlja pod našimi nogami in donel zrak naših popevk. In ko sem pomislil sredi petja, kako nas bodo sprejemali na večer na naši domači zemlji z lampijoni, obsipavali s cvetjem in objemali, sem sklenil, da ko bom šel poln ran na razmesarjenem telesu in obdan z neštevilnimi kačami v deželo, kjer citrone cveto, se bom pomudil tudi na pokopališču, kjer so našli Tvoji zemeljski ostanki večén počitek in kjer naju je zalotil lepega majniškega večera razdivjani vihar, in bom mislil na Te, ki Ti ni bilo usojeno, da vidiš vstajenje svoje domovine in ne vzklikaš več kakor jaz s svojo lucifersko glavo: »O telo, ječa moje duše!«

SAMOTNA ULICA.

V molk zakopana je ulica tiha,
prek starih se hiš mesečina razliva,
iz vsega občutje pradavnosti diha,
v brezbrežnosti nočni vsepokoj sniva.

Izgubljeni človeški glasovi zasekali so se v sanje
prenežne — ko da kamenje robato
raztrgalo je vezenino zlato —
prizibale so se postave, kričoče v to sveto molčanje.

Ti domi zamišljeni, ki toliko tajnih ste dram
dožili v svojem osrčju, ti tiho zveneče nebo,
ki gledaš iz vekov v vekove tem bitjem skrivnostnim na dno:
zakaj vsi njih boji, strasti, sovraštva in — kam, o, čuješ me: kam?

Miran Jarc.